

# Spis treści

## Wstęp 9

## Rozdział 1. Komparatystyczne badania niesegregacyjnego kształcenia niepełnosprawnych – stan i perspektywy 11

- 1.1. Kształcenie niesegregacyjne jako przedmiot badań porównawczych – metodologia i rezultaty 11
  - 1.1.1. Eksplozja badań porównawczych w pedagogice specjalnej 13
  - 1.1.2. Okres podróży pedagogicznych 14
  - 1.1.3. Błędy ekwiwalencji 15
  - 1.1.4. Opracowania encyklopedyczne 16
  - 1.1.5. Początki właściwych badań porównawczych 17
  - 1.1.6. Wykorzystanie pojęcia inkluzji w badaniach porównawczych 22
  - 1.1.7. Ateoretyczne badania porównawcze niesegregacyjnego kształcenia 27
  - 1.1.8. Podsumowanie 29
- 1.2. Dylematy metodologiczne (specjalnej) pedagogiki porównawczej a badania własne 30
  - 1.2.1. Kondycja metodologiczna pedagogiki porównawczej 30
  - 1.2.2. Cele badań porównawczych 32
  - 1.2.3. Orientacje metateoretyczne w naukach społecznych 33
  - 1.2.4. Orientacje metateoretyczne a badania własne 34
  - 1.2.5. Warianty krytycznych nauk społecznych 35
  - 1.2.6. Sprzeczności edukacji specjalnej 36
  - 1.2.7. Ontologiczne źródła zróżnicowania systemów kształcenia osób niepełnosprawnych 39
  - 1.2.8. Strategie reform edukacyjnych a zróżnicowanie systemów kształcenia osób niepełnosprawnych 40
- 1.3. Podsumowanie 42

## Rozdział 2. Dyskursy niesegregacyjnego kształcenia niepełnosprawnych 43

- 2.1. Kształcenie niesegregacyjne w perspektywie etyczno-prawnej 44
  - 2.1.1. Partykularyzm jako źródło tradycyjnych rozwiązań pedagogicznych i opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych 44
  - 2.1.2. Prawa człowieka jako źródło uniwersalizacji celów działań instytucji publicznych względem osób niepełnosprawnych 45
  - 2.1.3. Kształcenie niesegregacyjne jako konsekwencja uniwersalizacji podejścia do osób niepełnosprawnych 48

|                                                                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1.4. Liberalna etyka społeczna a niesegregacyjne kształcenie niepełnosprawnych                                          | 52 |
| 2.1.5. Prawo państwa do zwierzchnictwa nad szkolnictwem i jego znaczenie w sporze o niesegregacyjne kształcenie           | 55 |
| 2.1.6. Podsumowanie                                                                                                       | 57 |
| 2.2. Kształcenie niesegregacyjne a pedagogika specjalna                                                                   | 57 |
| 2.2.1. Zarys problemu                                                                                                     | 57 |
| 2.2.2. Zręby tożsamości pedagogiki specjalnej                                                                             | 59 |
| 2.2.3. Ograniczenia kształcenia niesegregacyjnego płynące z niepełnosprawności                                            | 61 |
| 2.2.4. Granice niesegregacyjności tkwiące w organizacji procesu kształcenia                                               | 65 |
| 2.2.5. Cele kształcenia niepełnosprawnych jako bariera upowszechnienia form niesegregacyjnych                             | 68 |
| 2.2.6. Podsumowanie                                                                                                       | 72 |
| 2.3. Kształcenie niesegregacyjne a teoria szkoły                                                                          | 73 |
| 2.3.1. Otto Specka teza o sprzeczności między niesegregacyjnym kształceniem a demokratycznymi zasadami systemów szkolnych | 73 |
| 2.3.2. Zarys teorii szkoły                                                                                                | 75 |
| 2.3.3. Krytyka koncepcji Otto Specka z perspektywy teorii szkoły                                                          | 80 |
| 2.3.4. Funkcjonalna geneza segregacyjnego systemu kształcenia osób niepełnosprawnych                                      | 82 |
| 2.3.5. Niesegregacyjne kształcenie niepełnosprawnych a współczesne funkcje szkolnictwa                                    | 87 |
| 2.3.6. Podsumowanie                                                                                                       | 90 |
| 2.4. Co jest konieczne? Co jest możliwe?                                                                                  | 91 |
| 2.5. Podsumowanie                                                                                                         | 95 |

### **Rozdział 3. Kiedy kształcenie niepełnosprawnych nie jest segregacyjne? 97**

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1. Pojęcie niepełnosprawności i niesegregacyjnego kształcenia niepełnosprawnych | 97  |
| 3.1.1. Sposoby rozumienia niepełnosprawności                                      | 98  |
| 3.2. Kształcenie, kształcenie specjalne a kształcenie niesegregacyjne             | 113 |
| 3.2.1. Pedagogiczne sposoby zapobiegania niepełnosprawności edukacyjnej           | 114 |
| 3.2.2. Kształcenie specjalne                                                      | 118 |
| 3.2.3. Kształcenie specjalne a kształcenie integracyjne                           | 120 |
| 3.2.4. Poziomy integracyjności kształcenia                                        | 123 |
| 3.3. Formy organizacyjne niesegregacyjnego kształcenia niepełnosprawnych          | 125 |
| 3.3.1. Zasada najmniej ograniczającego środowiska                                 | 126 |



|                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.3.2. Typologie form organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                         | 127 |
| 3.3.3. Kompletność podziału form organizacji kształcenia                                                        | 129 |
| 3.3.4. Trafność uporządkowania form organizacji kształcenia ze względu na poziom ich integracyjności            | 134 |
| 3.4. Cele i efekty niesegregacyjnego kształcenia niepełnosprawnych                                              | 137 |
| 3.4.1. Normalizacja                                                                                             | 139 |
| 3.4.2. Społeczna funkcja wykształcenia                                                                          | 141 |
| 3.4.3. Integracja społeczna niepełnosprawnych jako cel kształcenia niesegregacyjnego                            | 143 |
| 3.4.4. Badania efektów niesegregacyjnego kształcenia                                                            | 145 |
| 3.4.5. Kompetencje społeczne uczniów niepełnosprawnych w segregacyjnych i niesegregacyjnych formach kształcenia | 152 |
| 3.4.6. Wnioski z badań efektów kształcenia w formach segregacyjnych i niesegregacyjnych                         | 156 |
| 3.5. Podsumowanie                                                                                               | 157 |

## **Rozdział 4. Modele integracyjnego kształcenia niepełnosprawnych 159**

|                                                                                                                                      |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.1. Typologia jako forma wiedzy pedagogicznej                                                                                       | 159 |
| 4.2. Zasada normalizacji a kryteria jakości systemów kształcenia niepełnosprawnych                                                   | 160 |
| 4.2.1. Koncepcja adaptacyjna                                                                                                         | 162 |
| 4.2.2. Pedagogika różnorodności                                                                                                      | 163 |
| 4.2.3. Zasada normalizacji a zróżnicowanie systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                            | 166 |
| 4.2.4. Zakres specjalnej pomocy pedagogicznej jako kryterium różnicujące systemy kształcenia uczniów niepełnosprawnych               | 166 |
| 4.2.5. Miejsce udzielania specjalnej pomocy pedagogicznej jako kryterium różnicowania systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych | 168 |
| 4.3. Spór o redukcję kompleksowości systemów szkolnych a jakość edukacji niepełnosprawnych                                           | 169 |
| 4.4. Typy systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                                                             | 171 |
| 4.4.1. Typ segregacyjny                                                                                                              | 171 |
| 4.4.2. Typ wspólnego nurtu                                                                                                           | 173 |
| 4.4.3. Typ asymilacyjny                                                                                                              | 174 |
| 4.4.4. Typ inkluzyjny                                                                                                                | 175 |
| 4.5. Funkcje typologii systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                                                | 176 |
| 4.6. Podsumowanie                                                                                                                    | 177 |

## **Rozdział 5. Kształcenie niepełnosprawnych w wybranych krajach – egzemplifikacje modeli 179**

|                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1. Kształcenie niepełnosprawnych w Niemczech – przykład systemu segregacyjnego | 179 |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|

|                                                                                                      |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1.1. Prawne podstawy systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                 | 180 |
| 5.1.2. Niesegregacyjne formy organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych                       | 185 |
| 5.1.3. Perspektywy niemieckiego systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych                        | 194 |
| 5.2. Kształcenie niepełnosprawnych w Danii – przykład systemu wspólnego nurtu                        | 195 |
| 5.2.1. Koncepcja szkoły jednolitej w Danii                                                           | 196 |
| 5.2.2. Uczniowie niepełnosprawni w koncepcji szkoły jednolitej                                       | 197 |
| 5.2.3. Główne cechy systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                    | 199 |
| 5.2.4. Formy organizacji specjalnej pomocy pedagogicznej                                             | 204 |
| 5.2.5. Kontrowersje wokół duńskiego modelu kształcenia specjalnego                                   | 207 |
| 5.2.6. Perspektywy rozwoju edukacji specjalnej                                                       | 211 |
| 5.3. Kształcenie niepełnosprawnych w Japonii – przykład systemu adaptacyjnego                        | 212 |
| 5.3.1. Kształtowanie się systemu edukacji specjalnej                                                 | 213 |
| 5.3.2. System kształcenia specjalnego                                                                | 216 |
| 5.3.3. Wysoki poziom integracji pierwotnej a perspektywy japońskiego systemu kształcenia specjalnego | 221 |
| 5.4. Kształcenie niepełnosprawnych we Włoszech – przykład systemu włączającego                       | 227 |
| 5.4.1. Geneza niesegregacyjnego systemu kształcenia                                                  | 229 |
| 5.4.2. Ustawa nr 517 i podstawy systemu kształcenia specjalnego                                      | 232 |
| 5.4.3. Zasady włoskiego systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych                                | 234 |
| 5.4.4. Środki doskonalenia niesegregacyjnego systemu kształcenia                                     | 236 |
| 5.4.5. Dylematy włoskiego systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych                              | 240 |
| 5.5. Podsumowanie                                                                                    | 245 |

## **Rozdział 6. Sens i granice zmian systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych**

|                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 6.1. Strukturalne źródła zróżnicowania systemów kształcenia uczniów niepełnosprawnych | 250 |
| 6.2. Strategie reform kształcenia specjalnego a poziom jego segregacyjności           | 253 |
| 6.3. Podsumowanie                                                                     | 256 |

## **Bibliografia**

## **Indeks nazwisk**

## **Indeks rzeczowy**